

Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
E. SHARPSTON
fremsat den 9. juni 2016¹

Sag C-42/15

**Home Credit Slovakia a.s.
mod
Klára Bíróová**

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Okresný súd (kredsdomstol) Dunajská Streda, Slovakiet)

»Forbrugerbeskyttelse — forbrugerkreditaftaler — direktiv 2008/48/EF — betydning af udtrykket »udarbejdes på papir eller på et andet varigt medium« — nationalt krav om, at et dokument skal udarbejdes »skriftligt«, og at det skal underskrives — forbrugerkreditaftales gyldighed — obligatoriske oplysninger i henhold til artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48/EF — kreditaftale uden obligatoriske oplysninger, men med henvisning til særskilt dokument — nationale sanktioner for undladelse af at give de obligatoriske oplysninger — proportionalitet«

1. I denne anmodning om præjudiciel afgørelse fra Okresný súd (kredsdomstol) Dunajská Streda, (Slovakiet) ønsker den forelæggende ret vejledning vedrørende fortolkningen af direktiv 2008/48/EF², der regulerer forbrugerkreditaftaler. Retten har stillet en række indbyrdes forbundne spørgsmål vedrørende rækkevidden af harmoniseringen i henhold til direktivet og i hvilket omfang, medlemsstaterne er forhindret i navnlig at indføre eller bibeholde bestemmelser vedrørende formaliteterne ved indgåelse af en kreditaftale. Den forelæggende ret ønsker oplyst: i) om kravet om, at kreditaftalen skal udarbejdes »på papir eller på et andet varigt medium« er et selvstændigt EU-retligt begreb, ii) om denne pligt indebærer, at aftalen også skal underskrives af parterne, og om de obligatoriske oplysninger, som långiveren skal give låntageren, skal indeholdes i samme dokument som kreditaftalen, iii) om långiveren skal angive de nøjagtige datoer, hvorpå betalingerne i henhold til aftalen forfalder, og stille en plan til rådighed, som angiver nedbringelsen af hovedstolen, efterhånden som lånet afbetales i dets løbetid, og iv) om visse sanktioner, der finder anvendelse i henhold til national ret, når långiveren har undladt at give de obligatoriske oplysninger, er forholdsmæssige.

¹ — Originalsprog: engelsk.

² — Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 23.4.2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF (EUT 2008, L 133, s. 66) (herefter »direktiv 2008/48«).

EU-ret

Direktiv 2008/48

2. De to væsentligste formål med direktiv 2008/48 er at yde et højt og tilsvarende forbrugerbeskyttelsesniveau for at sikre forbrugertilliden og skabe et ægte indre marked. For at opfylde disse formål er der blevet indført fuldstændigt harmoniserede EU-retlige rammer på en række kerneområder³. Inden der indgås en kreditaftale, skal forbrugerne modtage fyldestgørende oplysninger, som de kan overveje, således at de kan træffe beslutning på et kvalificeret grundlag⁴. Medlemsstaterne kan bibeholde eller indføre nationale bestemmelser, der er i overensstemmelse med EU-retten hvad angår aftaleretlige spørgsmål i forbindelse med kreditaftalers gyldighed⁵. Kreditaftalen bør angive alle nødvendige oplysninger klart og koncist for, at forbrugeren kan kende sine rettigheder og forpligtelser⁶. Medlemsstaterne bør fastsætte sanktioner for tilfælde af overtrædelse af de nationale bestemmelser, der er vedtaget i medfør af direktivet, og sikre, at de anvendes. Alle sanktioner bør være effektive, stå i rimeligt forhold til overtrædelsen og have afskrækkende virkning⁷.

3. Artikel 1 præciserer, at direktiv 2008/48 har til formål at harmonisere visse aspekter af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om aftaler om forbrugerkredit.

4. I henhold til artikel 2 finder direktiv 2008/48 anvendelse på kreditaftaler, medmindre de er udtrykkeligt udelukket fra dets anvendelsesområde.

5. Følgende definitioner i artikel 3 er relevante:

- »a) »forbruger«: en fysisk person, der i forbindelse med transaktioner, som er omfattet af dette direktiv, ikke handler som led i sin erhvervmæssige virksomhed
- b) »kreditgiver«: en fysisk eller juridisk person, der yder eller giver tilsagn om at yde kredit som led i udøvelsen af sin erhvervmæssige virksomhed
- c) »kreditaftale«: en aftale, hvorved en kreditgiver yder eller giver tilsagn om at yde en forbruger kredit i form af henstand med betalingen, lån eller anden tilsvarende form for finansiel facilitet, undtagen aftaler om løbende levering af tjenesteydelser eller varer af samme art, hvor forbrugeren betaler for ydelserne eller varerne i rater, så længe de leveres

[...]

- m) »varigt medium«: en indretning, som sætter forbrugeren i stand til at lagre oplysninger, sendt til ham personligt, på en måde, der muliggør senere konsultation i en periode, som er afpasset efter oplysningernes formål, og som giver mulighed for uændret gengivelse af de lagrede oplysninger

[...]«

6. Oplysninger og praksis forud for indgåelsen af en kreditaftale findes i kapitel II. Artikel 5, stk. 1, der er en del af dette kapitel, bestemmer, at oplysningerne forud for kontraktindgåelsen skal gives på papir eller på et andet varigt medium⁸.

3 — Syvende, ottende, niende og tiende betragtning.

4 — 19. betragtning.

5 — 30. betragtning.

6 — 31. betragtning.

7 — 47. betragtning.

8 — Jf. også bilag II med overskriften »Standardiserede europæiske forbrugerkreditoplysninger«.

7. Pligten til at give forbrugerne oplysninger på papir eller på et andet varigt medium er også gentaget i en række andre bestemmelser i direktiv 2008/48⁹.

8. Artikel 10, stk. 1, bestemmer:

»En kreditaftale udarbejdes på papir eller på et andet varigt medium.

Alle aftaleparter skal have et eksemplar af kreditaftalen. Denne artikel berører ikke eventuelle nationale regler vedrørende gyldig indgåelse af kreditaftaler, der er i overensstemmelse med fællesskabsretten«.

9. Artikel 10, stk. 2, indeholder en liste over 22 former for oplysninger, der klart og koncist skal specificeres i kreditaftalen (herefter »de obligatoriske oplysninger«). Listen omfatter bl.a.:

»h) størrelse, antal og hyppighed af de betalinger, der skal foretages af forbrugeren, og i givet fald den rækkefølge, hvori betalingerne allokeres til forskellige udestående saldi til forskellige debitorrenter med henblik på tilbagebetaling

i) såfremt der er tale om amortisation af kapitalen i forbindelse med en kreditaftale med fast løbetid, forbrugers ret til på anmodning og gratis til enhver tid i løbet af kreditaftalens varighed at modtage en opgørelse i form af en amortiseringsplan.

Amortiseringsplanen skal angive skyldige betalinger og tidspunkter og betingelser for betaling af sådanne beløb; den skal indeholde en specificering af den enkelte tilbagebetaling, som viser amortiseringen af kapitalen, renterne beregnet på grundlag af debitorrenten og, hvor det er relevant, eventuelle yderligere omkostninger; såfremt rentesatsen ikke er fast, eller de yderligere omkostninger kan ændres i løbet af kreditaftalen, skal amortiseringsplanen klart og koncist angive, at oplysningerne i planen kun er gyldige indtil næste ændring af debitorrenten eller af de yderligere omkostninger i henhold til kreditaftalen

[...]«

10. Artikel 10, stk. 3, bestemmer: »[h]vor stk. 2, litra i), finder anvendelse, skal kreditgiveren til enhver tid i løbet af kreditaftalens varighed gratis stille en opgørelse i form af en amortiseringsplan til rådighed for forbrugere«.

11. Artikel 22 bestemmer, at i det omfang direktivet indeholder harmoniserede bestemmelser, kan medlemsstaterne ikke i national ret bibeholde eller indføre bestemmelser, der fraviger dem, der er fastsat i direktivet.

12. I overensstemmelse med artikel 23 skal medlemsstaterne fastsætte sanktioner, der er effektive, står i et rimeligt forhold til overtrædelsen og har afskrækkende virkning, for overtrædelser af de nationale bestemmelser, der er vedtaget i medfør af direktivet.

9 — Disse bestemmelser omhandler henholdsvis: kreditaftaler i form af en kassekredit (artikel 6 og 12), debitorrente (artikel 11, stk. 1), tidsubegrænsede kreditaftaler (artikel 13, stk. 1 og 2), fortrydelsesret [artikel 14, stk. 3, litra a)], overtræk (artikel 18, stk. 1 og 2) og visse forpligtelser for kreditformidlere i forhold til forbrugerne [artikel 21, litra b)].

Direktiv 97/7/EF

13. Direktiv 97/7/EF¹⁰ indeholder bestemmelser, der tilsigter at beskytte forbrugere, som indgår fjernsalgsaftaler. I henhold til artikel 4 skal forbrugeren have visse oplysninger inden indgåelse af en fjernsalgsaftale¹¹. Direktivets artikel 5 har overskriften »Skriftlig bekræftelse af oplysningerne«. Stk. 1 har følgende ordlyd:

»Forbrugeren skal modtage bekræftelse skriftligt eller på et andet varigt medium, som er til hans rådighed og tilgængeligt for ham, af de i artikel 4, stk. 1, litra a)-f), nævnte oplysninger i god tid under aftalens opfyldelse, og senest ved leveringen, når der er tale om varer, som ikke skal leveres til tredjemand, medmindre oplysningerne allerede er givet forbrugeren forud for aftalens indgåelse skriftligt eller på et andet varigt medium, som er til hans rådighed og tilgængeligt for ham

[...]«¹².

National ret

14. I medfør af den slovakiske borgerlige lovbog¹³ er en retsakt i skriftlig form kun gyldig, hvis den er underskrevet af koncipisten/koncipisterne¹⁴. Hvis en retsakt ikke er udarbejdet i den af lovgivningen (eller parternes aftale) foreskrevne form, er den ugyldig.

15. I overensstemmelse med den slovakiske handelslov¹⁵ kan en organisations kontraktvilkår indarbejdes i en kreditaftale som en del af den aftale ved krydshenvisning.

16. En forbrugerkreditaftale skal indgås skriftligt, og hver aftalepart skal have udleveret mindst en genpart på papir eller på et andet varigt medium¹⁶. En forbrugerkreditaftale skal indeholde bl.a. størrelsen, antallet og fristerne for afdragene for tilbagebetaling af kapitalen og betaling af renter og andre udgifter, og i givet fald den rækkefølge, hvori betalingerne allokeres til forskellige udestående saldi til forskellige debitorrenter med henblik på tilbagebetaling¹⁷. Forbrugere har til enhver tid i løbet af kreditaftalens varighed ret til at anmode om en opgørelse i form af en amortiseringsplan (såfremt der er tale om amortisering¹⁸)¹⁹.

17. Hvis en kreditaftale ikke er i skriftlig form og ikke indeholder de oplysninger, der kræves i medfør af forbrugerkreditloven, anses kreditten for at være rente- og omkostningsfri²⁰.

10 — Europa-Parlamentets og Rådets af 20.5.1997 om forbrugerbeskyttelse i forbindelse med aftaler vedrørende fjernsalg (EFT 1997, L 144, s. 19) (herefter »fjernsalgsdirektivet«). Direktivet er efterfølgende blevet ophævet og erstattet af Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2011/83/EU af 25.10.2011 om forbrugerrettigheder, om ændring af Rådets direktiv 93/13/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 1999/44/EF samt om ophævelse af Rådets direktiv 85/577/EØF og Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 97/7/EF (EUT 2011, L 304, s. 64).

11 — Der er opregnet en række oplysninger i artikel 4 vedrørende især leverandørens identitet, varernes eller tjenesteydelseernes vigtigste egenskaber, prisen, leveringsomkostningerne, betalingsbetingelserne og en eventuel fortrydelsesret.

12 — Artikel 7 i direktiv 2011/83 (efterfølgeren til direktiv 97/7) opstiller det krav, at oplysninger skal gives »[...] på papir eller, hvis forbrugeren samtykker, på et andet varigt medium«.

13 — Občiansky zákonník Zákon č. 40/1964 Zb. (lov nr. 40/1964 med senere ændringer).

14 — Den slovakiske borgerlige lovbogs artikel 40, stk. 3.

15 — Obchodný zákonník (lov nr. 513/1991 (zákon č. 513/1991 Zb.) med senere ændringer). Jf. den slovakiske handelslovs artikel 273.

16 — Zákon č. 129/2010 Z. z. o spotrebitel'ských úveroch a o iných úveroch a pôžičkách pre spotrebitel'ov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (lov nr. 129/2010 om forbrugerkredit og andre ydelser til forbrugere og om ændring af bestemte love (herefter »forbrugerkreditloven«). Jf. forbrugerkreditlovens artikel 9.

17 — Forbrugerkreditlovens artikel 9, stk. 2, litra k).

18 — I denne sammenhæng forstår jeg »amortisering« som en henvisning til nedbringelsen af gælden gennem periodisk afbetaling af hovedstolen og betaling af renter.

19 — Forbrugerkreditlovens artikel 9, stk. 2, litra l).

20 — Forbrugerkreditlovens artikel 11.

Faktiske omstændigheder, retsforhandlinger og de præjudicielle spørgsmål

18. Den 29. juni 2011 indgik sagsøgeren i hovedsagen, Home Credit Slovakia a.s (herefter »långiveren«), en forbrugerkreditaftale med sagsøgte, Klára Bíróová (herefter »låntageren«), på en fortrykt formular, som skulle udfyldes skriftligt. Låntageren modtog et lån på 700 EUR. Hun aftalte at skulle tilbagebetale et samlet beløb på 1 087,56 EUR med månedlige afdrag på 32,50 EUR. Lånet skulle tilbagebetales over 36 måneder regnet fra lånets optagelse.

19. Låntageren underskrev kreditaftalen, som bekræftede, at hun havde modtaget kreditvilkårene, og at hun accepterede at være bundet heraf. Vedlagt kreditaftalen var »Kontraktvilkår i kreditaftalerne fra selskabet Home Credit Slovakia, a.s.« (herefter »de generelle forretningsvilkår«), som var identificeret med koden ISH111 i øvre hjørne på hver side. Låntagerens underskrift på kreditaftalen bekræftede, at hun havde modtaget og accepteret de generelle forretningsvilkår, at hun havde forstået alle bestemmelserne heri, og at hun accepterede at være bundet heraf. De generelle forretningsvilkår var hverken underskrevet af långiveren eller låntageren. Vilkårene anførte bl.a., at låntager var forpligtet til behørigt og rettidigt at tilbagebetale den ydede kredit ved betaling af månedlige afdrag, hvis antal, størrelse og frist er fastsat i aftalen. Låntageren har ret til gratis til enhver tid i løbet af aftalens varighed at anmode om en opgørelse i form af en amortiseringsplan, som angiver de afdrag, der skal betales, fristerne og betingelserne for betaling af afdragene, herunder specificeringen af hvert afdrag med angivelse af amortiseringen af kapitalen, renterne og de eventuelle ekstra udgifter.

20. Kreditvilkårene omfatter ikke mere detaljerede bestemmelser om beregning af renterne af kapitalen eller bestemmelser, der specificerer den del af det månedlige afdrag (EUR 32,50), som er allokeret til betaling af renter og udgifter, og den del, der er allokeret til amortisering af den ydede kapital.

21. Låntageren betalte kun to afdrag i henhold til aftalen. Den 26. april 2012 krævede långiveren tilbagebetaling af hele kreditten. Långiveren anmodede om betaling af: i) den skyldige kapital, ii) renter, iii) morarenter og iv) de i aftalen fastsatte omkostninger for for sen betaling. Låntageren foretog ingen betalinger. Långiveren anlagde herefter sag om betaling af 1 155,52 EUR med morarenter med en daglig rentesats på 0,024% beregnet af et beløb på 778,34 EUR fra den 11. februar 2014, og indtil betaling sker.

22. Den forelæggende ret har forklaret, at i henhold til nationale regler skal en forbrugerkreditaftale indgås skriftligt, og at den skal indeholde visse oplysninger om bl.a. størrelsen, antallet og fristerne for tilbagebetaling af kapitalen og betaling af renterne, samt i givet fald oplysninger om amortisering²¹. En kreditaftale, der ikke er underskrevet af parterne, overholder ikke de nationale regler og er derfor ugyldig²². I hovedsagen indeholdes disse oplysninger (de obligatoriske oplysninger) i de generelle forretningsvilkår, der ikke er underskrevet. Spørgsmålet er dermed, om den forbrugerkreditaftale, der blev indgået den 29. juni 2011, er gyldig. Den forelæggende ret har på denne baggrund anmodet om en præjudiciel afgørelse af syv spørgsmål, som måske er nemmere at forstå i en sammenfatning:

Spørgsmål 1 og 2

- Hvad er betydningen af begrebet »på papir eller på et andet varigt medium« i artikel 10, stk. 1, sammenholdt med artikel 3, litra m), i direktiv 2008/48? – Dækker udtrykket kun det fysiske dokument, der er underskrevet af kreditaftalens parter? – Skal dokumentet indeholde de obligatoriske oplysninger, der er opregnet i artikel 10, stk. 2? – Hvis de obligatoriske oplysninger findes i et særskilt dokument, såsom de generelle forretningsvilkår, der ikke er underskrevet af kreditaftalens parter, og kreditaftalen krydshenviser til dette dokument, opfylder det da kravene i artikel 10, stk. 1, i direktiv 2008/48?

21 — Jf. punkt 14 og 15 ovenfor.

22 — Jf. punkt 17 ovenfor.

- I hvilket omfang indebærer direktiv 2008/48 en fuldstændig harmonisering af reglerne om de oplysninger, der skal medtages i kreditaftalen hvad angår artikel 10, stk. 1 og stk. 2, således at disse bestemmelser er til hinder for nationale regler, som: i) kræver, at de obligatoriske oplysninger skal være indeholdt i et enkelt dokument, der er underskrevet af kreditaftalens parter, eller ii) betyder, at kreditaftalen ikke kan have fuld retsvirkning, da nogle af de obligatoriske oplysninger findes i et særskilt dokument, såsom de generelle forretningsvilkår?

Spørgsmål 3 og 4

- Betyder »hyppighed af [...] betaling« i artikel 10, stk. 2, litra h), i direktiv 2008/48, at långiveren i kreditaftalen skal angive den nøjagtige dato, hvorpå hvert afdrag skal betales, eller er det tilstrækkeligt at angive, hvornår hvert afdrag skal betales ved henvisning til objektivt identificerbare kriterier? – Hvis det sidstnævnte er tilfældet, kan disse oplysninger da være indeholdt i et særskilt dokument, hvortil kreditaftalen henviser, såsom »de generelle forretningsvilkår«, der ikke er underskrevet af parterne?

Spørgsmål 5 og 6

- Betyder artikel 10, stk. 2, litra h), sammenholdt med litra i), i direktiv 2008/48, at en amortiseringsplan ikke skal være medtaget i en tidsbegrænset kreditaftale, hvis kapitalen tilbagebetales med individuelle afdrag, og at långiveren i stedet kan give låntageren sådanne oplysninger på dennes anmodning? Eller skal långiveren udlevere en amortiseringsplan i kreditaftalen fra den dato, hvor aftalen løber, og har låntageren også ret til at anmode om en amortiseringsplan, som angiver tilbagebetalingsplanen fra anmodningens dato, under kreditaftalens varighed? Er oplysningskravene i artikel 10, stk. 2, litra h), fuldstændigt harmoniserede i overensstemmelse med artikel 22, stk. 1, i direktiv 2008/48, således at medlemsstaterne ikke kan kræve, at en amortiseringsplan skal findes i kreditaftalen?

Spørgsmål 7

- Hvis långiveren undlader at give de fleste af de oplysninger, der er opregnet i artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48, er en sanktion, der pålægges i henhold til national ret, hvorved kreditaftalen anses for at være rente- og omkostningsfri (hvilket betyder, at låntageren kun er forpligtet til at betale hovedstolen), forholdsmæssig hvad angår direktivets artikel 1 og 23?

23. Den tyske og den slovakiske regering samt Europa-Kommissionen har indgivet skriftlige indlæg. Republikken Slovakiet og Kommissionen afgav mundtlige indlæg under retsmødet den 24. februar 2016.

Vurdering

Spørgsmål 1 og 2 – harmoniseringsgrad for de formaliteter, der er knyttet til indgåelsen af en forbrugerkreditaftale

24. Den lovgivningsteknik, der ligger bag det forhold, at forbrugerne skal have oplysninger, bygger på princippet om, at en velunderrettet forbruger er bedre i stand til at vælge det mest fordelagtige tilbud, og søger også at sikre, at vedkommende er bekendt med rettigheder og forpligtelser i henhold til en forbrugerkreditaftale. For at opfylde disse formål må de ydede oplysninger ikke være flygtige – de skal snarere være varigt tilgængelige for forbrugeren.

25. På denne baggrund definerer direktiv 2008/48 i artikel 3, litra m), udtrykket »varigt medium« som »en indretning, som sætter forbrugeren i stand til at lagre oplysninger, sendt til ham personligt, på en måde, der muliggør senere konsultation i en periode, som er afpasset efter oplysningernes formål, og som giver mulighed for uændret gengivelse af de lagrede oplysninger«. Der er dog ingen definition af ordene »på papir«. Disse ord skal derfor fortolkes under hensyntagen til deres normale betydning i sædvanlig sprogbrug, idet der også tages hensyn til den lovgivningsmæssige sammenhæng, hvori de anvendes, og de mål, der forfølges med direktiv 2008/48²³.

26. I forbindelse med artikel 10, stk. 1, henviser ordene »på papir« til det medium, hvorpå kreditaftalen er udarbejdet og udleveret til forbrugeren. Det er stiltiende omfattet af ordene »eller på et andet varigt medium«, at ordene »på papir« anses for at være en særlig form for varigt medium eller middel, hvorved kreditaftalen meddeles forbrugeren hvad angår direktiv 2008/48. Artikel 10, stk. 1, andet punktum, bestemmer, at alle aftaleparter skal have et eksemplar af kreditaftalen. Det antydes også, at artikel 10, stk. 1, omhandler det medium, hvorpå aftalen stilles til rådighed for forbrugeren.

27. En kreditaftale på papir har følgende kendetegn, der opfylder kravene i artikel 3, litra m), i direktiv 2008/48 (definitionen af et »varigt medium«). Den gør det muligt for forbrugeren: at opbevare de oplysninger, der er blevet stilet til ham personligt og sikre, at kreditaftalens indhold ikke ændres, samt at oplysningerne er til rådighed i et passende tidsrum. Dette er i overensstemmelse med ønsket om at opnå et højt forbrugerbeskyttelsesniveau, navnlig ved at sikre, at forbrugeren er klar over sine rettigheder og forpligtelser i henhold til enhver kreditaftale.

28. Den samme fremgangsmåde afspejles i andre af bestemmelserne i direktiv 2008/48 vedrørende forbrugernes ret til at modtage oplysninger om kreditaftalen²⁴.

29. Kravet om, at kreditaftalen skal være udarbejdet på papir, indebærer, at den skal være skriftlig – hvilket stemmer med den sædvanlige betydning af kravet i artikel 10, stk. 1, om, at kreditaftalen udarbejdes på papir.

30. Den forelæggende ret anfører i forelæggelseskendelsen (hvilket er bekræftet af den slovakiske regering og af Kommissionen), at »på papir« i den slovakiske sprogversion af artikel 10, stk. 1, er udtrykt som »*písomne*«, der kan oversættes direkte med »skriftligt« på dansk. Det forekommer imidlertid, at de valgte ord kan afspejle kravet i henhold til national ret om, at dokumentet skal underskrives af aftaleparterne, snarere end helt at kunne ligestilles med ordene »på papir«, der anvendes i visse andre sprogversioner af direktiv 2008/48²⁵.

31. Det fremgår af fast retspraksis, at i tilfælde af uoverensstemmelse mellem de forskellige sproglige versioner af en EU-bestemmelse skal den pågældende bestemmelse fortolkes på baggrund af den almindelige opbygning af og formålet med den ordning, som den er led i²⁶.

32. I forbindelse med artikel 10, stk. 1, er udtrykket »på papir eller på et andet varigt medium« et EU-retligt begreb og skal derfor have den samme betydning i alle medlemsstaterne. Det følger af punkt 24 og 26 ovenfor, at disse ord henviser til de midler, hvorved kreditaftalen udleveres til forbrugeren.

23 — Jf. dom af 5.7.2012, Content Services (C-49/11, EU:C:2012:419, præmis 32).

24 — Jf. punkt 7 og fodnote 9 ovenfor.

25 — F.eks. den engelske og franske sprogversion. Jf. endvidere punkt 34 nedenfor.

26 — Dom af 3.4.2008, Endendijk (C-187/07, EU:C:2008:197, præmis 22-24).

33. Jeg tilføjer, at udtrykket »skriftligt« er blevet fortolket som synonym for »på papir« i forbindelse med fjernsalgsdirektivets artikel 5, stk. 1²⁷. I Content Services-dommen overvejede Domstolen, om den pågældende virksomhed ved at følge en forretningspraksis, hvor oplysninger forud for kontrakten af den i direktivets artikel 4 stk. 1, omhandlede art kun var til rådighed for forbrugerne via et hyperlink til et websted, opfyldte kravene om at sikre, at forbrugeren modtog skriftlig bekræftelse på de obligatoriske oplysninger. Domstolen antog, at ordene »skriftligt« udgjorde et alternativ til »et andet varigt medium«²⁸.

34. Selv om den slovakiske sprogversion af direktivet henviser til pligten i artikel 10, stk. 1, til at udarbejde kreditaftalen »skriftligt« snarere end »på papir«, anser jeg dermed disse to udtryk for at have samme betydning ved anvendelsen af bestemmelsen.

35. Udtrykket »kreditaftale« er defineret i artikel 3, litra c), i direktiv 2008/48. Det følger af den udtrykkelige ordlyd af artikel 10, stk. 2, at de heri opregnede oplysninger skal være medtaget i enhver kreditaftale. Mens disse oplysninger og selve kreditaftalen ikke nødvendigvis skal være indeholdt i et enkelt dokument, skal alle aftaler ikke desto mindre udarbejdes på papir eller på et andet varigt medium for at opfylde kravene i artikel 10, stk. 1.

36. Dette synspunkt underbygges af ordningen i direktiv 2008/48. Oplysningerne forud for kontrakten, der reguleres i artikel 5, behøver ikke gives i samme dokument, som indeholder tilbuddet (artikel 5, stk. 1). Oplysningerne gives i et tilpasset dokument – »Standardiserede europæiske forbruger kreditaftalings oplysninger«²⁹. Det er derfor ikke i modstrid med den lovgivningsmæssige ordning i direktiv 2008/48, at de obligatoriske oplysninger gives i et dokument, der er adskilt fra selve kreditaftalen.

37. Der er intet i artikel 10, som antyder, at kreditaftalen skal underskrives af parterne, eller at den skal bestå af en enkelt aftale³⁰. De ord, der præciserer, at artikel 10 »[ikke] berører [...] eventuelle nationale regler vedrørende gyldig indgåelse af kreditaftaler«, sammenholdt med 30. betragtning, hvori det anføres, at direktiv 2008/48 ikke regulerer aftaleretlige spørgsmål i forbindelse med kreditaftalers gyldighed, peger på, at formelle forhold i forbindelse med indgåelse af en aftale ikke reguleres af denne bestemmelse.

38. I hvilket omfang medlemsstaterne bevarer en skønsmæssig beføjelse til at bibeholde eller indføre nationale regler om forbruger kreditaftaler, er en omtvistet problemstilling. Det er vanskeligt nøjagtigt at identificere, hvor de harmoniserede regler udelukker en sådan skønsmæssig beføjelse – det er dog netop herom, at den forelæggende ret søger vejledning.

39. Det følger af artikel 22, stk. 1, i direktiv 2008/48, fortolket i lyset af niende og tiende betragtning hertil, at direktivet foreskriver en fuldstændig harmonisering for så vidt angår kreditaftaler, som er omfattet af direktivets anvendelsesområde, Medlemsstaterne kan på de områder, som specifikt *er omfattet* af harmoniseringen, ikke bibeholde eller indføre andre bestemmelser på nationalt plan end dem, der er fastsat i direktiv 2008/48³¹.

27 — Jf. punkt 13 ovenfor.

28 — Jf. dom af 5.7.2012, Content Services (C-49/11, EU:C:2012:419, præmis 39-42). Kommissionen anfører i sit oprindelige forslag af 11.9.2002 (KOM(2002) 443 endelig udg., EFT 2002, C 331E, s. 200) til det, der blev direktiv 2008/48, at definitionen af et »varigt medium« er den samme som anvendt i fjernsalgsdirektivet, jf. punkt 13 ovenfor.

29 — Bilag II til direktiv 2008/48.

30 — Den eneste henvisning til en underskrift i direktiv 2008/48 findes i 37. betragtning i forbindelse med kundens underskrift på tilknyttede kreditaftaler. Denne forelæggelse vedrører imidlertid ikke en sådan aftale, og 37. betragtning er dermed ikke relevant her.

31 — Jf. dom af 12.7.2012, SC Volksbank România (C-602/10, EU:C:2012:443, præmis 38). Den omtvistede kreditaftale i den sag var ikke omfattet af anvendelsesområdet for direktiv 2008/48.

40. Det fremgår imidlertid klart af artikel 1, at direktiv 2008/48 kun harmoniserer *visse aspekter* af medlemsstaternes regler om forbrugerkreditaftaler. Hvis der ikke er nogen harmonisering, kan medlemsstaterne fortsat bibeholde eller indføre andre nationale regler.

41. Det er her uomtvistet, at den i hovedsagen omtvistede kreditaftale er omfattet af anvendelsesområdet for direktiv 2008/48. EU-reglernes harmoniseringsgrad skal derfor fastslås.

42. Det følger af ordlyden af artikel 10, stk. 1 og 2, at direktiv 2008/48 harmoniserer de former for oplysninger, der skal medtages i en kreditaftale. Forbrugeren skal have alle de 22 elementer, der er opregnet i den sidstnævnte bestemmelse, i kreditaftalen. Direktiv 2008/48 regulerer ligeledes, hvordan de i artikel 10, stk. 2, opregnede oplysninger, skal gives (på papir eller på et andet varigt medium) og kræver, at de skal specificeres »[...] klart og koncist [...]«.

43. Mens det er korrekt, at EU-retten opstiller formelle krav i andre sektorer, såsom for det europæiske betalingspåkrav³², er sådanne formelle forhold vedrørende indgåelsen af aftaler ikke omfattet af anvendelsesområdet for direktiv 2008/48. Om kreditaftalen er underskrevet, eller om de obligatoriske oplysninger og de vilkår, hvorpå kreditten ydes, findes i et enkelt dokument, er dermed ikke harmoniseret ved direktiv 2008/48.

44. Den nøjagtige retstilling i henhold til slovakisk ret er ikke ganske klar. På den ene side specificerer den slovakiske borgerlige retsbog, at en retsakt i skriftlig form kun er gyldig, hvis den er underskrevet af koncipisten/koncipisterne³³. På den anden side forekommer den slovakiske handelslov at give mulighed for, at en organisations generelle forretningsvilkår kan indarbejdes i en kreditaftale ved krydshenvisning³⁴. Forbrugerkreditloven foreskriver det, der skal medtages i en forbrugerkreditaftale³⁵, men Domstolen ved ikke nøjagtigt, hvordan disse nationale lovbestemmelser indvirker på hinanden.

45. De faktiske omstændigheder, der er gengivet i forelæggelseskendelsen, antyder, at selve kreditaftalen (som låntager faktisk underskrev) indeholdt visse elementer af de obligatoriske oplysninger, der er specificeret i artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48. Långiverens generelle forretningsvilkår, som forekommer at medtage nogle (måske ikke alle) af de øvrige elementer af de obligatoriske oplysninger, blev *ikke* underskrevet af låntageren og långiveren. Det er uklart, om – og i givet fald i hvilket omfang – den underskrevne kreditaftale henledte låntagerens opmærksomhed på nøjagtigt hvor i de generelle forretningsvilkår elementer af de obligatoriske oplysninger, der ikke var medtaget i den underskrevne kreditaftale, kunne findes.

46. Jeg vil for at hjælpe Domstolen med at yde den nationale ret vejledning behandle problemerne på den følgende måde.

47. For det første: er direktiv 2008/48 til hinder for en national regel, der krævede, at alle de obligatoriske oplysninger skal gives skriftligt i et enkelt underskrevet dokument?

48. Efter min opfattelse er svaret på dette spørgsmål »nej«. De obligatoriske oplysninger skal være på papir, og alle forbrugere skal have dem, hvorved kravene i artikel 10, stk. 1 og 2, opfyldes. Forbrugernes opmærksomhed skal uden videre henledes på alle oplysninger, der er nødvendige for, at han kan foretage et kvalificeret valg, fordi oplysningerne indeholdes i et enkelt dokument. Et sådant

32 — Jf. f.eks. artikel 7, stk. 5 og 6, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 1896/2006 af 12.12.2006 om indførelse af en europæisk betalingspåkravsprocedure (EUT 2006, L 399, s. 1). Forordningens formål er bl.a. at forenkle, gøre hurtigere og nedbringe sagsomkostningerne i grænseoverskridende sager om ubestridte pengekrav.

33 — Jf. punkt 14 ovenfor.

34 — Jf. punkt 15 ovenfor.

35 — Jf. punkt 16 ovenfor.

krav i national ret fremmer derfor direktivets formål om at sikre et højt forbrugerbeskyttelsesniveau og vil ikke, så vidt jeg kan se, hæmme andre af direktivets formål, nemlig at fremme det indre marked³⁶. Mens direktiv 2008/48 *ikke* indeholder noget *krav* om, at alle obligatoriske oplysninger bør findes i et enkelt underskrevet dokument, forbyder det heller ikke en sådan ordning.

49. Dette betyder ikke, at medlemsstaterne helt frit kan pålægge yderligere formaliteter i forbindelse med indgåelse af en forbrugerkreditaftale. For at tage et eksempel: i retsmødet spurgte Domstolen, om et krav om, at alle forbrugerkreditaftaler skulle underskrives af begge parter for notar, kunne godtages. En sådan ordning kunne endog øge forbrugerbeskyttelsen. Den ville imidlertid indebære en væsentlig ændring af afvejningen i direktivet mellem de to formål om et højt forbrugerbeskyttelsesniveau og fremme af det indre markeds funktion til åbenlys skade for sidstnævnte. Den tvinger begge parter (men byrden ville sandsynligvis fortrinsvis være på långiverne) til at overholde formaliteter, der medfører væsentligt større omkostninger, og den kan være til skade for långivere i en anden medlemsstat end låntageren. Jeg anser af den grund et sådant krav for at falde uden for den skønsmargen, som medlemsstaterne fortsat har ved formuleringen af lovkrav til indgåelse af sådanne aftaler.

50. For det andet: er direktiv 2008/48 til hinder for en national regel, som giver mulighed for, at elementer af de obligatoriske oplysninger gives i långiverens generelle forretningsvilkår snarere end i selve den (underskrevne) forbrugerkreditaftale?

51. Efter min opfattelse er svaret på dette spørgsmål igen »nej« *undergivet visse yderligere betingelser*. Som tidligere er de obligatoriske oplysninger på papir, og forbrugeren får dem alle (dog fordelt mellem to dokumenter), hvilket dermed opfylder betingelserne i artikel 10, stk. 1 og 2. Så langt, så godt. Hvis oplysningerne fordeles mellem to dokumenter, er der dog en åbenlys risiko for, at forbrugeren ikke er i stand til at kunne foretage en fuldstændig, velunderrettet og rettidig vurdering af den handel, han er blevet foreslået, således som forudsat i direktiv 2008/48.

52. Jeg er derfor af den opfattelse, at de følgende *yderligere mindstebetingelser* skal være til stede – dvs. opstillet i national ret – for at en sådan ordning kan godtages: i) forbrugeren skal have de særskilte dokumenter, som til sammen indeholder alle de obligatoriske oplysninger, samtidigt og *inden* aftalens indgåelse (således at forbrugeren har mulighed for at vurdere den foreslåede ordning, inden han eller hun er bundet heraf), ii) selve kreditaftalen skal indeholde klare og nøjagtige krydshenvisninger til de korrekte, specifikke afsnit i långiverens generelle forretningsvilkår, hvorved forbrugeren får mulighed for nøjagtigt at identificere de elementer af de obligatoriske oplysninger, der ikke var i kreditaftalen³⁷, og iii) der skal være klare beviser for, at forbrugeren faktisk i rette tid (og under alle omstændigheder *inden* indgåelsen af forbrugerkreditaftalen) fik alle de obligatoriske oplysninger.

53. Det tilkommer den nationale ret, der som den eneste kan bedømme de faktiske omstændigheder og fortolke national rets funktion, at vurdere, om de nationale regler overholder denne vejledning, og om direktiv 2008/48 er eller ikke er til hinder herfor.

36 — Jf. ottende og niende betragtning til direktiv 2008/48.

37 — Lord Denning har engang om et vidtrækkende »generelt vilkår«, der tilsigtede at udelukke det lovbestemte erstatningsansvar for personskade, som fandtes på en opslagstavle på en parkeringsplads, og som angiveligt var »indarbejdet« i parkeringsaftalen med nogle ord, der var skrevet med småt, på den billet, der blev udstedt af en automat, sagt, at det var »så bredt formuleret og så ødelæggende for rettigheder, at retten ikke burde anse nogen for at være bundet heraf, medmindre vedkommendes opmærksomhed var blevet henledt derpå på den mest udtrykkelige måde [...] For at give tilstrækkelig meddelelse skal det være skrevet med rødt blæk med en rød hånd, der peger på det – eller noget tilsvarende overraskende«, jf. Thornton mod Shoe Lane Parking Ltd (C.A.) [1971] 2 Q.B., s. 163, på s. 170 C-D pr. Lord Denning M.R. Denne udtalelse har bragt efterfølgende generationer af engelske jurastuderende glæde. Det er også en yderst fornuftig betragtning angående behovet for at sikre, at den svage aftaleparts opmærksomhed henledes på vigtige vilkår, som er bindende for ham, hvis han indgår aftalen.

54. Jeg konkluderer derfor, at ordene »på papir eller på et andet varigt medium« i artikel 10 i direktiv 2008/48 dækker både vilkårene i den mellem parterne indgåede kreditaftale og de oplysninger, der er opregnet i artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48, som udgør en del af kreditaftalen. Det er ikke et krav i artikel 10, at kreditaftalen skal underskrives af parterne, eller at de i artikel 10, stk. 2, opregnede oplysninger skal gives i et enkelt dokument. Direktiv 2008/48 er ikke til hinder for en national regel, som kræver, at alle obligatoriske oplysninger skal findes skriftligt i et enkelt underskrevet dokument. Ligeledes er direktiv 2008/48 heller ikke til hinder for en national regel, som giver mulighed for, at elementer af de obligatoriske oplysninger findes på papir eller på et andet varigt medium i långiverens generelle forretningsvilkår snarere end i selve den (underskrevne) forbrugerkreditaftale, forudsat at i det mindste følgende betingelser er opfyldt: i) forbrugeren får de særskilte dokumenter, som indeholder de obligatoriske oplysninger, samtidigt og inden aftalens indgåelse, ii) kreditaftalen bør indeholde klare og nøjagtige krydshenvisninger til de obligatoriske oplysninger og angive, hvor de findes i långiverens generelle forretningsvilkår, og iii) långiveren bør kunne bevise, at han har givet forbrugeren de obligatoriske oplysninger inden aftalens indgåelse. Det tilkommer den nationale ret at vurdere, om de nationale regler opfylder disse betingelser, og om direktiv 2008/48 derfor ikke er til hinder herfor.

Spørgsmål 3 og 4 – obligatoriske oplysninger om betalningernes hyppighed [artikel 10, stk. 2, litra h)]

55. Artikel 10, stk. 2, litra h), i direktiv 2008/48 bestemmer, at »størrelse, antal og hyppighed af de betalinger, der skal foretages af forbrugeren« er en del af de obligatoriske oplysninger, som forbrugeren skal have. Artiklen bestemmer ikke, at kreditaftalen skal specificere hver enkelt dato, hvor der skal ske betaling. Der er en vis overlapning mellem de oplysninger, forbrugeren skal have som oplysninger forud for kontrakten (artikel 5), og på det tidspunkt, hvor aftalen indgås (artikel 10)³⁸. Dette er i overensstemmelse med formålet om forbrugerbeskyttelse i direktiv 2008/48. Forbrugeren skal have at vide, hvornår kreditten skal tilbagebetales. Forudsat at långiveren anvender objektivt konstaterbare kriterier, er dette formål dog opfyldt. En oplagt metode er at henvise til en kalender og at anvende en formulering som den af den forelæggende ret foreslåede – f.eks. »de månedlige afdrag forfalder inden den 15. i hver kalendermåned«.

56. Lovgivningens tilblivelseshistorie viser, at pligten til at angive størrelsen, antallet og hyppigheden af eller datoerne for betalingerne først blev indført ved direktiv 90/88/EØF³⁹, som indførte artikel 4, stk. 2, litra c), i direktiv 87/102/EØF⁴⁰. Kreditorer fik det udtrykkelige valg mellem at specificere enten betalningernes antal og hyppighed *eller* datoerne herfor. Jeg anser ikke den nuværende ordlyd for at have indført et (nyt) krav, der gør det obligatorisk at specificere datoer.

57. Jeg konkluderer derfor, at udtrykket »hyppighed af [...] betalinger« i artikel 10, stk. 2, litra h), i direktiv 2008/48 ikke pålægger långiveren at angive den nøjagtige dato, hvorpå hver betaling i kreditaftalen forfalder.

Spørgsmål 5 og 6 – obligatoriske oplysninger om en amortiseringsplan [artikel 10, stk. 2, litra i)]

58. Når hovedstolen nedbringes i forbindelse med en kreditaftale med fast løbetid, har forbrugeren ret til på anmodning og gratis til enhver tid at modtage en opgørelse i form af en amortiseringsplan. Den forelæggende ret ønsker oplyst, om en sådan plan også skal medtages i den mellem parterne indgåede kreditaftale.

38 — Jf. KOM(2002) 443 endelig, s. 16.

39 — Rådets direktiv af 22.2.1990 om ændring af direktiv 87/102/EØF om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forbrugerkredit (EFT 1990, L 61, s. 14).

40 — Rådets direktiv af 22.12.1986 om indbyrdes tilnærmelse af medlemsstaternes love og administrative bestemmelser om forbrugerkredit (EFT 1987 L 42, s. 48).

59. Det skal den efter min opfattelse ikke.

60. Artikel 10, stk. 2, litra i), harmoniserer visse aspekter af medlemsstaternes lovgivning og administrative bestemmelser om kravet om udlevering af en amortiseringsplan og indholdet heraf. Reglerne om, hvornår der kan anmodes om en plan, og de oplysninger, den skal indeholde, er fuldstændigt harmoniserede.

61. Det følger af ordlyden af artikel 10, stk. 2, litra i), at forbrugeren har ret til at anmode om en amortiseringsplan på et hvilket som helst tidspunkt i løbet af kreditaftalens varighed. Hvis långivere kun havde pligt til at udlevere en plan ved kreditaftalens underskrivelse, ville ordene »[...] forbrugeren ret til på anmodning og gratis til enhver tid i løbet af kreditaftalens varighed at modtage en opgørelse i form af en amortiseringsplan« miste deres indhold, og den ret, som forbrugeren har som følge heraf, blive mindre nyttig. En amortiseringsplan, der er udleveret ved kreditaftalens påbegyndelse, er ikke meget mere end en hensigtsserklæring vedrørende det, der vil ske. Den hjælper ikke forbrugeren med at se, hvordan det går med tilbagebetalingen af lånet. Hertil har han brug for en opdateret plan.

62. Denne forståelse bekræftes af artikel 10, stk. 3, som – sammenholdt med artikel 10, stk. 2, litra i) – antyder, at långiveren har pligt til at give låntageren en opdateret amortiseringsplan på sidstnævntes anmodning.

63. Jeg konkluderer derfor, at artikel 10, stk. 2, litra i), i direktiv 2008/48 bør fortolkes således, at der skal udleveres en amortiseringsplan, når der er tale om amortisation af kapitalen i forbindelse med en kreditaftale med fast løbetid, og forbrugeren har anmodet om en amortiseringsplan. Hvis disse to betingelser ikke er opfyldt, har långivere ikke pligt til at give sådanne oplysninger i henhold til direktiv 2008/48. Jeg kan dog ikke se, at en national regel, hvorefter der skal udleveres en yderligere plan ved kreditaftalens påbegyndelse, undergraver nogen af formålene med direktiv 2008/48. Jeg antager derfor ikke, at det er medlemsstaterne forbudt at indføre en regel, der pålægger långiverne en sådan pligt.

Spørgsmål 7 – national sanktions forholdsmæssighed

64. Den forelæggende ret ønsker med det sidste spørgsmål i det væsentlige oplyst, om forbrugerkreditlovens artikel 11, som straffer en overtrædelse af långiverens pligt til at give de oplysninger, der er opregnet i artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48 (gennemført i forbrugerkreditloven), ved at anse det ydede lån for rente- og omkostningsfrit⁴¹ (således at låntageren kun skal tilbagebetale kapitalen), opfylder proportionalitetskravet i artikel 23 i direktiv 2008/48.

65. Spørgsmålet er stillet i meget generelle og abstrakte vendinger. Det er i et vist omfang uundgåeligt. Den nationale ret har endnu ikke fået den nødvendige vejledning fra Domstolen, der gør den i stand til at afgøre, om kravene i artikel 10 i direktiv 2008/48 om en kreditaftales indhold, således som de er gennemført i national ret, er opfyldt. Og medmindre der er en overtrædelse af de nationale bestemmelser, der gennemfører disse obligatoriske krav, er der ikke behov for at anvende sanktionerne. Spørgsmålet er desto mindre hverken hypotetisk eller irrelevant for udfaldet af den for den nationale ret verserende sag. Hvis den nationale ret træffer afgørelse om, at der er sket en overtrædelse, skal den anvende en sanktion, der er »effektiv[...]», står i et rimeligt forhold til overtrædelsen og har afskrækkende virkning«.

66. Direktivets artikel 23 bestemmer, at den sanktionsordning, der finder anvendelse, når de nationale bestemmelser om de obligatoriske oplysninger, der skal være indeholdt i kreditaftalen, overtrædes, skal være effektiv, stå i et rimeligt forhold til overtrædelsen og have afskrækkende virkning, og at medlemsstaterne skal træffe alle nødvendige foranstaltninger for at sikre, at visse sanktioner

41 — Forelæggelseskendelsen specificerer ikke, og Domstolen ved derfor ikke, mere om bestemmelsens anvendelsesområde.

gennemføres. Inden for disse grænser forbliver valget af sanktioner en del af medlemsstaternes skønsbeføjelse⁴². Domstolen har også udtalt, at sanktionerne skal tilpasses overtrædelsernes grovhed, navnlig ved at sikre en tilstrækkelig afskrækkende virkning, samtidig med at det generelle proportionalitetsprincip overholdes⁴³.

67. De af den nationale ret beskrevne sanktioner har den virkning, at långiveren mister enhver indtjening ved transaktionen (eller med lidt andre ord tvinger den ham til at give afkald på den indtjening, som lånet ellers ville havde medført) og pålægger ham at bære de omkostninger, der var forbundet med at servicere lånet og opkræve tilbagebetalingen af kapitalen. Det forekommer muligt at tænke, at en sådan sanktion sandsynligvis vil være både effektiv og have afskrækkende virkning.

68. Er sådan en sanktion forholdsmæssig?

69. Her råder Domstolen ikke over de faktiske og retlige oplysninger, som er nødvendige for, at den kan give et nyttigt svar⁴⁴. Forelæggelseskendelsen anfører blot (i selve ordlyden af spørgsmål 7), at den nationale lovbestemmelse er en, »ifølge hvilken manglen på hovedparten af de elementer i kreditaftalen, som kræves efter artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48/EF, indebærer, at den ydede kredit betragtes som rente- og omkostningsfri« (min fremhævelse). Det er dog ikke klart, hvad »hovedparten af de elementer« reelt betyder, eller om national ret behandler nogle af de 22 dele i de obligatoriske oplysninger, der er opregnet i direktivets artikel 10, stk. 2, som mere kritiske end andre (således at manglen herpå er alvorligere), eller hvilket nøjagtigt element (for så vidt angår overtrædelsens grovhed), der udløser sanktionen.

70. Jeg foreslår derfor, at Domstolen ved besvarelsen af spørgsmål 7 bør opfordre den nationale ret til konkret at vurdere, hvorvidt de dele af de obligatoriske oplysninger, der er opregnet i artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48, og som manglede i forbrugerkreditaftalen, indebar, at det i væsentlig grad var vanskeligt for forbrugeren at vurdere det ønskelige i at indgå en kreditaftale med henblik på at afgøre, om en sanktion, hvis virkning er at pålægge långiveren at give afkald på alle renter og at bære alle omkostninger forbundet med kreditaftalen, er forholdsmæssig, eller om en mindre indgribende sanktion ville være passende.

Forslag til afgørelse

71. På baggrund af ovenstående betragtninger er det min opfattelse, at Domstolen bør besvare de af Okresný súd (kredsdomstol) Dunajská Streda, Slovakiet, stillede spørgsmål således:

»– Ordene »på papir eller på et andet varigt medium« i artikel 10 i Europa-Parlaments og Rådets direktiv 2008/48 af 23. april 2008 om forbrugerkreditaftaler og om ophævelse af Rådets direktiv 87/102/EØF henviser til det medium, hvorpå kreditaftalen er udarbejdet og udleveret til forbrugeren. Ordene dækker både vilkårene i den mellem parterne indgåede kreditaftale og de oplysninger, der er opregnet i artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48, som udgør en del af kreditaftalen. Det er ikke et krav i henhold til artikel 10, at kreditaftalen skal underskrives af parterne, eller at de i artikel 10, stk. 2, opregnede oplysninger skal gives i et enkelt dokument. Direktiv 2008/48 er ikke til hinder for en national regel, som kræver, at alle obligatoriske oplysninger skal findes skriftligt i et enkelt underskrevet dokument. Ligeledes er direktiv 2008/48 heller ikke til hinder for en national regel, som giver mulighed for, at elementer af de obligatoriske oplysninger findes på papir eller på et andet varigt medium i långiverens generelle forretningsvilkår snarere end i selve den (underskrevne) forbrugerkreditaftale, forudsat at i det mindste følgende betingelser er opfyldt: i) forbrugeren får de særskilte dokumenter, som indeholder de obligatoriske

42 — 47. betragtning, jf. også dom af 27.3.2014, LCL Le Crédit Lyonnais (C-565/12, EU:C:2014:190 præmis 43).

43 — Jf. dom af 27.3.2014, LCL Le Crédit Lyonnais (C-565/12, EU:C:2014:190 præmis 44, og den deri nævnte retspraksis).

44 — Jf. dom 27.3.2014, LCL Le Crédit Lyonnais (C-565/12, EU:C:2014:190 præmis 37).

oplysninger, samtidigt og inden aftalens indgåelse, ii) kreditaftalen bør indeholde klare og nøjagtige krydshenvisninger til de obligatoriske oplysninger og angive, hvor de findes i långiverens generelle forretningsvilkår, og iii) långiveren bør kunne bevise, at han har givet forbrugeren de obligatoriske oplysninger inden aftalens indgåelse. Det tilkommer den nationale ret at vurdere, om de nationale regler opfylder disse betingelser, og om direktiv 2008/48 derfor ikke er til hinder herfor.

- Udtrykket »hyppighed af [...] betalinger« i artikel 10, stk. 2, litra h), i direktiv 2008/48 pålægger ikke långiveren at angive den nøjagtige dato, hvorpå hver betaling i kreditaftalen forfalder.
- Artikel 10, stk. 2, litra i), i direktiv 2008/48 bør fortolkes således, at der skal udleveres en amortiseringsplan, når der er tale om amortisation af kapitalen i forbindelse med en kreditaftale med fast løbetid, og forbrugeren anmoder om en amortiseringsplan. Direktiv 2008/48 er imidlertid ikke til hinder for, at medlemsstaterne pålægger långivere at udlevere en yderligere amortiseringsplan ved kreditaftalens påbegyndelse.
- Det tilkommer den nationale ret konkret at vurdere, hvorvidt de dele af de obligatoriske oplysninger, der er opregnet i artikel 10, stk. 2, i direktiv 2008/48, og som manglede i kreditaftalen, indebar, at det i væsentlig grad var vanskeligt for forbrugeren at vurdere det ønskelige i at indgå kreditaftalen, med henblik på at afgøre, om en sanktion, hvis virkning er at pålægge långiveren at give afkald på alle renter og at bære alle omkostninger forbundet med kreditaftalen, er forholdsmæssig, eller om en mindre indgribende sanktion ville være passende.«